

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

**STATISTICKÁ ANALÝZA VÝVOJE MEZD V
ČR**

Vypracovala: Kateřina KOSOVÁ

Vedoucí diplomové práce: Ing. Pavla Hošková, Ph.D.

© 2015 ČZU v Praze

SOUHRN

Tato diplomová práce se zabývá analýzou vývoje průměrných měsíčních mezd v České republice v letech 1993 – 2013. Práce je rozdělena do několika částí.

V teoretické části je definován způsob odměňování pracovníků v podnikatelské a nepodnikatelské sféře, dále je zde také popsán způsob, jakým jsou zpracovávány mzdy Českým statistickým úřadem.

Následující částí je metodika, kde jsou popsány charakteristiky časových řad, vybrané trendové modely a způsoby stanovení budoucích předpovědí.

V praktické části je prostřednictvím programů MS Excel a STATISTICA 12 provedena statistická analýza vývoje průměrných mezd v České republice z několika úhlů pohledu. Nejprve je popsán vývoj průměrných měsíčních mezd v národním hospodářství, poté v podnikatelské a nepodnikatelské sféře a následuje vývoj v odvětvích národního hospodářství a ve vybraných krajích ČR. Jednotlivé pohledy na průměrné mzdy obsahují také výběr vhodného modelu trendu a stanovení předpovědí pro následující dvě období, tj. rok 2014 a 2015.

V závěru jsou výsledky práce shrnuty.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Mzda, plat, průměrná mzda, minimální mzda, vývoj mezd, časová řada, trend

CÍL PRÁCE

Cílem této diplomové práce je za pomoci statistických metod analyzovat a zhodnotit vývoj průměrných měsíčních mezd v České republice v letech 1993 – 2013. Vývoj průměrných mezd je zkoumán z několika různých úhlů pohledu. V první části je popsán vývoj průměrných mezd v národním hospodářství, poté v podnikatelské a nepodnikatelské sféře a následně také v jednotlivých odvětvích národního hospodářství a ve vybraných krajích České republiky.

Cílem je pro jednotlivé časové řady vybrat model trendu, za jehož pomoci je provedena předpověď budoucího vývoje pro následující dvě období, tj. pro rok 2014 a 2015 a předpověď následně zhodnocena. Vzhledem k tomu, že k 11. 3. 2015 zveřejnil Český statistický úřad předběžné hodnoty průměrné mzdy pro rok 2014, je provedeno také porovnání prognózy s předběžnou hodnotou a v závěru je provedeno celkové zhodnocení výsledků.

METODIKA

Podkladové údaje pro teoretickou část jsou získány na základě prostudování použité literatury. Teoretická část se zabývá především vysvětlením pojmů odměňování, mzda a plat. Pro zpracování dat jsou v kapitole Metodika práce popsány charakteristiky časových řad, vybrané trendové modely a stanovení budoucích předpovědí časových řad.

Podkladové údaje pro zpracování praktické části diplomové práce jsou získány z Českého statistického úřadu a také na základě vlastních výpočtů. Elementární charakteristiky časových řad jsou zpracovány prostřednictvím programů MS Excel a pro volbu vhodného modelu trendu a vytvoření prognózy vývoje průměrných mezd je využit program STATISTICA 12.

VÝSLEDKY PRÁCE

Po roce 1989 byl vývoj průměrné mzdy v České republice z velké části ovlivněn transformací z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Po přechodu ekonomiky se otevřela příležitost pro soukromé podnikání nebo zaměstnání v zahraničních firmách, které měli volnost v poskytování mezd. Po roce 1993 byl vývoj průměrných měsíčních mezd ovlivněn především přílivem zahraničního kapitálu. Od roku 1993 do roku 1996 docházelo k nejrychlejšímu meziročnímu růstu mzdy a v tomto období mzdy rostly v průměru o 18,5 %. Po období rychlého růstu nastalo v České republice v roce 1997 zpomalení tempa růstu průměrné mzdy, které bylo zapříčiněné ekonomickou krizí a vydáním úsporných balíčků. Přijetí úsporných opatření mělo vliv především na zpomalení růstu průměrných mezd v nepodnikatelské sféře. V roce 1998 došlo dokonce k poklesu reálné mzdy o 1,3 %. V roce 1999 došlo ke stabilizaci ekonomiky, zejména zvýšenou spotřebou domácností. Největší zpomalení vývoje průměrné mzdy v ČR nastalo v roce 2009. Přestože v roce 2009 dolehla na českou ekonomiku krize, průměrná mzda se zvýšila o 2,3 %. V roce 2010 v důsledku zavedení úsporných opatření bylo zpomalení růstu mezd způsobeno především zmrazením mezd státních zaměstnanců s výjimkou učitelů. V roce 2013 byl zaznamenán pokles nominálních mezd, který činil 0,4 %. Dle ČSÚ bylo důvodem vyplácení mimořádných odměn již na konci roku 2012, a to zejména ve finanční sféře. V roce 2014 byl předpokládán růst ekonomiky a dle předběžných údajů ČSÚ byla v roce 2014 průměrná měsíční mzda v národním hospodářství 25 686 Kč. Oproti roku 2013 vzrostla mzda do roku 2014 o 608 Kč, tj. o 2,42 %.

Při srovnání průměrných mezd v podnikatelské a nepodnikatelské sféře je důležité si uvědomit základní odlišnosti. Vývoj mezd v podnikatelské sféře je ovlivňován především hospodářskými výsledky podniků. Mzdy v nepodnikatelské sféře ovlivňují zejména zákonná opatření vlády a vládních orgánů. Nepodnikatelská sféra vykazuje v jednotlivých letech vyšší průměrnou mzdu než podnikatelská sféra. Stejně tak jako v národním hospodářství nastal největší meziroční růst průměrné mzdy v obou sférách v letech 1993 – 1996, v podnikatelské sféře bylo v tomto období průměrné tempo růstu 18,34 % a v nepodnikatelské sféře 18,85 %. V roce 1995 nastal nejmenší rozdíl mezi sférami, kdy v nepodnikatelské sféře byly průměrné mzdy vyšší pouze o 35 Kč. Jenom v letech 1997 – 1999 byla mzda v podnikatelské sféře vyšší než ve sféře nepodnikatelské. Největší rozdíl mezi sférami nastal v roce 2005, průměrná mzda v nepodnikatelské sféře byla o 1 858 Kč vyšší než ve sféře podnikatelské. V roce 2011 nastala poprvé od roku 1995 situace, kdy průměrná mzda v podnikatelské i nepodnikatelské sféře dosáhla téměř stejné úrovně, v podnikatelské sféře to je 24 447 Kč a v nepodnikatelské sféře 24 494 Kč. Tento rozdíl činil 47 Kč. V roce 2012 byla mzda v podnikatelské sféře o 64 Kč vyšší než ve sféře nepodnikatelské, kde byla mzda ve výši 25 014 Kč. V posledním sledovaném roce byl rozdíl mezi sférami výraznější a činil 216 Kč, v podnikatelské sféře měla mzda výši 25 038 Kč a v nepodnikatelské 25 254 Kč. Podle vypočtených předpovědí se v roce 2014 a 2015 očekávalo zvýšení mzdy jak v podnikatelské, tak i v nepodnikatelské sféře. Dle předběžných údajů ČSÚ byla v roce 2014 v podnikatelské sféře průměrná mzda 25 656 Kč a v nepodnikatelské sféře 25 863 Kč. Mzda se v obou sférách v roce 2014 opravdu zvýšila, ovšem vypočtených předpovědí nedosáhla.

Pro analýzu vývoje mezd z hlediska odvětví národního hospodářství bylo použito členění dle klasifikace ekonomických činností CZ – NACE. Výše mezd v letech 2000 – 2013 se v jednotlivých odvětvích velmi liší. Nejvyšších průměrných mezd bylo ve sledovaném období dosahováno v odvětví peněžnictví a pojišťovnictví. Průměrné mzdy v tomto odvětví byly v celém sledovaném období vysoko nad průměrnou mzdou v národním hospodářství. V roce 2000 byl rozdíl 11 906 Kč a do roku 2013 rozdíl vzrostl až na 21 556 Kč. Druhé nejvyšší mzdy ve sledovaném období byly v odvětví informačních a komunikačních činností, stejně tak jako v odvětví peněžnictví a pojišťovnictví byly mzdy nad průměrnou mzdou v národním hospodářství. V roce 2000 rozdíl činil 8 867 Kč a v roce 2013 byl 21 078 Kč. Nejnižší mzdy v odvětvích národního hospodářství bylo dosahováno v odvětví ubytování, stravování a pohostinství, zde byla průměrná mzda pod úrovní průměrné mzdy v národním

hospodářství. Rozdíl v roce 2000 činil 5 693 Kč a do roku 2013 se rozdíl prohloubil až na 11 382 Kč. V tomto odvětví je nízká průměrná mzda způsobena především sezónními vlivy.

Pro porovnání průměrných mezd v krajích České republiky v letech 2000 – 2013 jsou použity dle klasifikace územních statistických jednotek CZ-NUTS územní jednotky NUTS 3. Z analýzy průměrné mzdy v jednotlivých krajích je zřejmý rozestup mezi vyšší mzdy v kraji Praha a ostatními 13 kraji. Tento rozdíl je dán především tím, že na území hlavního města Prahy je ekonomická aktivita nad celorepublikovým průměrem a dlouhodobě se Praha drží na pozici ekonomické jedničky. V Praze je zvýšený podíl ekonomicky aktivních jedinců, kteří v Praze nebydlí, ale za prací do Prahy dojíždějí. Je zde také nejvyšší koncentrace zaměstnaneckých příležitostí, především ve vyšších mzdových a platových skupinách, neboť zde sídlí mnoho velkých a zahraničních firem.

K podrobnější analýze průměrných mezd v krajích byly vybrány kraje: kraj Praha, Karlovarský kraj, Královéhradecký kraj, kraj Vysočina a Moravskoslezský kraj. Tempo meziročního růstu průměrných mezd v těchto krajích vykazuje v jednotlivých letech značné kolísání. Ve sledovaných letech průměrná mzda roste, avšak meziroční tempo růstu je v jednotlivých krajích rozdílné. Pro jednotlivé kraje byly pro roky 2014 a 2015 vypočítány bodové a intervalové předpovědi. Při srovnání odhadu mzdy v roce 2014 s předběžnými hodnotami průměrné mzdy podle ČSÚ bylo zjištěno, že bodová předpověď se nevyplnila v žádné z analyzovaných krajů a intervalová předpověď se vyplnila pouze v Praze a Karlovarském kraji. V těchto dvou krajích se mzda pohybovala na dolní hranici prognózovaného intervalu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- [1] VOŘÍŠEK, Vladimír. *Právní nároky zaměstnanců*. Praha: EUROUNION, 2008. 313 s. ISBN 978-807-3170-684.
- [2] HINDLS, Richard. *Statistika pro ekonomy*. 6. vyd. Praha: Professional Publishing, 2006. 313 s. ISBN 80-864-1999-1.
- [3] ANDRASČÍKOVÁ, Mária; HLOUŠKOVÁ, Pavla; HOFMANOVÁ, Eva; KNEBL, Pavel; SCHMIED, Zdeněk; TOMANDLOVÁ, Ludmila; TRYČL, Ladislav. *Zákoník práce: prováděcí nařízení vlády a další související předpisy s komentářem k 1. 1.2014*. 8. akt. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, 1247 s. ISBN 978-80-7263-850-5.
- [4] SCHMIED, Zdeněk; TRYČL, Jaroslav. *Zákoník práce: stručný komentář, změny v souvislosti s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku, shrnutí změn k 1. lednu 2014*. 10. akt. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. ISBN 978-80-7263-848-2
- [5] ARMSTRONG, Michael. *Odměňování pracovníků: stručný komentář, možnosti řešení a jejich meze*. 1. české vyd. Praha: Grada, 2009. 442 s. ISBN 978-80-247-2890-2.
- [6] JAKUBKA, Jaroslav. *Co chcete vědět ze zákoníku práce aneb pracovní právo pro nejšířší veřejnost*. Praha: VOX, 2004. 91 s. ISBN 80-86324-39-7.
- [7] KOCOUREK, Jiří., TRYČL, Ladislav. *Mzda, plat a jiné formy odměňování za práci v ČR*. 4. akt. a dopl. vyd. Olomouc: ANAG, 2004. ISBN 80-7263-226-4.
- [8] DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. *Řízení lidských zdrojů*. Vyd. 1. v Praze: C. H. Beck, 2012. 559 s. ISBN 978-80-7400-347-9.
- [9] DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. *Management lidských zdrojů*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2007. 485 s. ISBN 978-80-7179-893-4.
- [10] D'AMBROSOVÁ, Hana. *Abeceda personalisty*. Olomouc: ANAG, 2007. ISBN 978-80-7263-869-7.
- [11] VYBÍHAL, Václav. *Mzdové účetnictví 2014 praktický průvodce: [zásadní změny v předpisech k 1. 1. 2014]*. Praha: Grada, 1998 - 2014. ISBN 978-80-247-5120-7.
- [12] NEŠČÁKOVÁ, Libuše; JAKUBKA, Jaroslav. *Zákoník práce 2014 v praxi: komplexní průvodce s řešením problémů*. Praha: Grada, 2009 – 2014. ISBN 978-80-247-5124-5.
- [13] ŠTĚDRŮŇ, Bohumír. *Prognostické metody a jejich aplikace*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2012. 197 s. ISBN 978-80-7179-174-4.
- [14] SVATOŠOVÁ, Libuše; KÁBA, Bohumil; PRÁŠILOVÁ, Marie. *Zdroje a zpracování sociálních a ekonomických dat*. Praha: PEF ČZU, 2004. ISBN 80-213-1189-4. 72